

ARHITEKT FREDI TOMPSI PROJEKTIKODA

Tulika 25-8, 10613 TALLINN Tel. 6610285; 5528633

LM-1/07.

07.06.07.

LAHEMAA RAHVUSPARK

Vastavalt meie varasemale kokkuleppele lisan käesolevaga selgituse Rahvuspargi tsoneerimise kohta võimalikeks töötsoonideks ja külatüüpide määramiseks 1936.a. koostatud kaartide alusel.

1. Rahvuspargi territoriaalne tsoneerimine võimaldab konkreetselt käsitleda ehitusalaseid küsimusi väiksemal alal kui seda on Rahvuspark tervikuna ja arvesse võtta kohalikke loodustingimusi ning tehiskeskonna kujunenud omapära. Valitud tsoonid on tinglikud ja nende piirid on määratletud Rahvuspargi piiriga, kahte maakonda eraldava administratiivpiiriga ja looduses esinevate konkreetsete tähistega (veekogu, tee). Mõttelist piiri ei ole siin võimalik rakendada. Tsooni piiri ei takista siinjuures näiteks küla kui ühtse terviku käsitlemist, vaatamata sellele, et hooned paiknevad erinevates tsoonides.
2. Külatüüpide määramine 1932-1936. a. teostatud kaardistuse alusel ei ole kahjuks võimalik. Võrdlesin kohati kaardile kantud külade hoonestuse asetust tegelikkusega looduses ja võin selle kohta märkida järgmist:
  - Nimetatud kaartidele kantud külade hoonestuse märgistus on tinglik ja seetõttu ei lange enamasti kokku tegelikkuses olevaga.
  - Mitmete külade hoonestust ei olegi kaardile kantud.
  - Mõõdnud 70. aasta kestel on looduskeskkonna, eriti aga tehiskeskonna seisund oluliselt muutunud. Kohati on kunagine hoonestus täielikult hävinud, paljudes külades aga ehitatud juurde tähelepanuväärseid uusi hooned. Seetõttu on ka muutunud mitmete külade ajalooline struktuur, mis omakorda määrab küla tänapäevase ehitusliku arengusuuna.

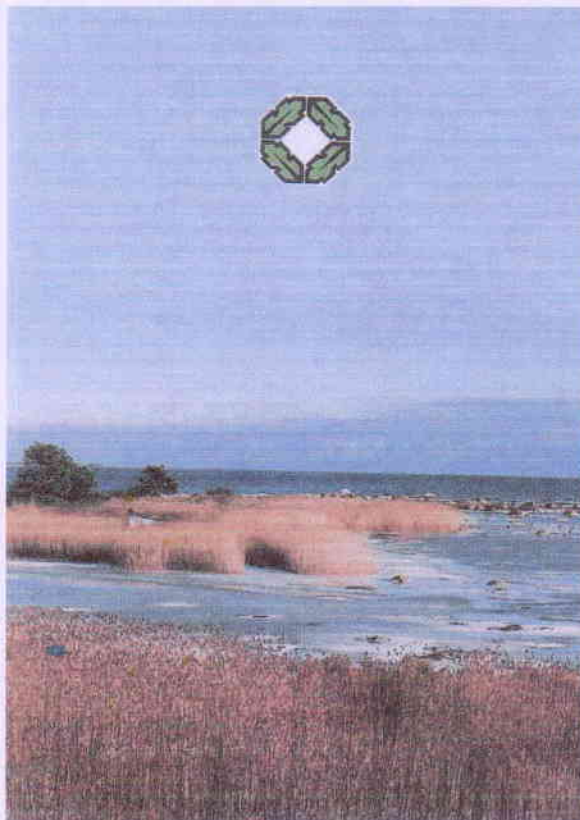
Lisaks ülaltoodule pean vajalikuks võimaluse korral koos Rahvuspargi esindajaga tutvuda teile praegu enam probleemsete ehitusaladega, kus vajatakse Rahvuspargi seisukohta või kooskõlastust. Sellele vastavalt saame reastada esmatähtsate tööde järjekorra ja ajagraafiku.

Lugupidamisega
F. Tomps

Lisa: Lahemaa Rahvuspargi ala 1932-1936. a. kaardistus.

EKSPERTHINNANG

LAHEMAA RAHVUSPARGI KAITSE-EESKIRJA EELNÕU KOHTA

KOOSTAS TÖÖGRUPP KOOSSEISUS:

F. TOMPS, ARHITEKT, EAL

LITSENTS: EP 00327 FIE-0001

TEGEVUSLUBA: VS 90/2003-E

A. KOTLI, ARHITEKT, EAL

A. KUREPALU, AJALOOLANE

E. KANGILASKI, ETNOLOOG

A. 2006

EKSPERTHINNANG

Lahemaa rahvusparki kaitse-eeskirja eelnõu kohta

SISSEJUHATUS

Käesoleva arvamuse koostamise aluseks on meile esitatud määruse eelnõu, mille lõplikuks vormistamiseks soovitakse saada täiendusi ja parandusettepanekuid. Arvamuse koostamisel on meie tähelepanu suunatud eranditult tehiskeskonna probleemidele kaitseala tingimustes. Inimtegevuse ulatuslik olemasolu ja jätkumine rahvusparki territooriumil on ja jääb ka tulevikus kaitseala lahutamatuks ning probleemseks osaks.

HINDAMISE LÄHTEALUSED

1. Lahemaa rahvusparki senise tegevuse kogemused. Kõik käesoleva arvamuse koostajad on olnud rahvusparki senise ajaloo seotud, kohati selle algusaastatest alates.
2. Tehiskeskonna hindamisel on arvesse võetud arhitektuur-ehituslikke, ajaloolisi ja etnograafilisi aspekte, mis kokku annavad üksikehitisele või hoonestatud alale väärtushinde.
3. Kolmandaks lähtealuseks on rahvusparki asukoha erakordne tähtsus Põhja-Eesti perspektiivses arengusituatsioonis, kuna rahvuspark asub pealinn Tallinna ja ulatusliku tööstusliku Ida-Virumaa vahel.
4. Lahemaa rahvuspark on Eestis ainulaadne ja erandlik territoriaalne kaitseala võrreldes teiste looduskaitse all olevate aladega kahel olulisel põhjusel:
  1. Kaitsetegevuse eesmärgiks on nii looduskeskkonna kui ka tehiskeskonna kaitse.
  2. Antud paikkonna loodusliku omapära säilitamise kõrval on samatähtis inimtegevuse säilitamine selle kohalike ajaloolisi traditsioone arvestades.

Seega Lahemaa rahvuspark oma olemises ja tegemistes peaks kajastama looduse ja rahvuskultuuri omavahelist sõltuvust ning võimalikku kooskõla.

Alljärgnevalt on hindamiseks antud määruse eelnõu käsitletud selle struktuuri ja alajaotusi arvesse võttes.

1. Peatükk

ÜLDSÄTTED

§ 1. Lahemaa rahvuspargi kaitse-eesmärk

Lisada juurde alapunkt 4).

4) tehiskeskkonna s.o. hoonete ja teiste ehitiste arhiivne ja väliuurimine ning nende valikuline kaitse ja restaureerimine.

2. Peatükk

KAITSEKORRA ÜLDPÕHIMÕTTED

§ 4. Lubatud tegevus asendada „Tegevuse korraldus”.

Lahemaa rahvuspargi Kaitse korraldamise üldpõhimõtted lähtuvad peamiselt alljärgnevast (lisada juurde järgnevad alapunktid):

1. Säilitada ja vastavalt arendada omapärast ning Põhja-Eestile iseloomulikku looduskeskkonda ja kohalike elanike rikkalikku elamiskultuuri.
2. Lahemaa rahvuspark on avatud individuaalseks ja organiseeritud puhkuseks koos looduse tundmaõppimise ning kultuuriväärtuste külastamisega.
3. Liikumine pargi teedel ja avalike ürituste paikades on vaba, kuid määratletud täpsustavate kaitsekorra eeskirjadega olenevalt paiga kaitsereežiimist ja liiklusvahendist.

§ 5. Keelatud tegevus

Alapunkt 8) asendada uue tekstiga:

„anda ehitus- ja lammutusluba”.

§ 6. Tegevuse kooskõlastamine

Alapunkt (1) sõnastada ümber järgmiselt:

Kaitseala loodus- ja tehiskeskkonda muutvaid või täiendavaid tegevusi kooskõlastab kaitseala valitseja spetsiaalselt ettevalmistatud projektide ning taotluste alusel juhul kui need ei kahjusta kaitseala eesmärke ja seisundit.

Lisada juurde alapunkt (4) järgmise tekstiga:

Kaitseala seisundi mistahes muutmise kavandamiseks tellib taotleja vastavad eritingimused, mis kooskõlastatakse kaitseala valitseja poolt ja mis jäävad järgneva projekti koostamise aluseks.

3. Peatükk

LOODUSRESERVAAT

Lisaksime punkti 2 all alapunktiks 3) teksti:

3) loodusreservaatide arv ja pindala võib kaitseala tegevuse käigus suurenedada.

4. Peatükk

SIHTKAITSEVÖÖND

§ 10. Sihtkaitsevööndi kirjeldus

Alapunkt (1) sõnastada järgnevalt:

„Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste ning väljakujunenud tehiskeskkonna valikuliseks säilitamiseks.

§ 11. Keelatud tegevus

Sihtkaitsevööndis on keelatud:

Alapunkt 5) sõnastada järgnevalt:

„uute ehitiste püstitamine ja olemasolevate rekonstrueerimine (välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul ehitiste rajamine kaitsealal asuvate rajatiste tarbeks).

§ 12. Lubatud tegevus

Asendada sõnastusega „Tegevuse korraldus”.

§ 13. Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk

Lisada alapunkt (5) sõnastusega:

„Ajaloolist ehitiste ja kohalike elamistraditsioonide säilitamine ning eksponeerimine”.

§ 14. Vajalik tegevus asendada sõnastusega Tegevuse korraldus.

Lisada juurde alapunkt (2) sõnastusega:

„Ajalooliste hoonete ja tähelepanuväärsete rajatiste valikuline restaureerimine loodus- ja tehiskeskonna sobiva koosmõju eesmärgil.”

5. Peatükk PIIRANGUVÖÖND

§ 10. Lubatud tegevus asendada sõnastusega **Tegevuse korraldus**

Alapunkt (5) sõnastada järgnevalt:

5) Piiranguvööndis on tehiskeskonna laiendamine ja tihendamine reeglina piiratud, mistahes uute ehitiste püstitamine ja olemasolevate lammutamine on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud, arvestades käesoleva määruse §5 lõigetes 5-8 ja §17 sätestatud ning alljärgnevat:

- 5.1 Mohni piiranguvööndis on lubatud vaid hävunud ehitiste taastamine nende algses asukohas, mahus ja arhitektuurses vormis.
- 5.2 Altja, Haili ja Kolga piiranguvööndis on lubatud vaid varemrajatud eluhoonete juurde abihoonete rajamine nendele vastavas mahus ja iseloomustavas arhitektuurses lahenduses.
- 5.3 Ilumäe, Jorika, Juminda, Kasispea, Muuksi, Natturi, Sagadi ja Vanaküla piiranguvööndis on lubatud ehitamine vanade taluõuede algsetes kohtades ja talu-, metsa- või kalastamiseks vajalikuks otstarbeks. Ehitusprojekti koostamise aluseks peab olema kaitseala valitsejaga eelnevalt kooskõlastatud hoonestuse detailplaneering.
- 5.4 Aabla, Hara, Koolimäe, Kõnnu, Käsmu, Mustoja, Pärisea, Tammispea ja Võsu piiranguvööndis on uute hoonete ehitamine võimalik eritingimuste alusel ja varem hävinud hoone asukohale, kui selle hoone alusmüür on säilinud. Uus hoone peab vastama hävinud hoone mahule ja üldilmele ning arhitektuurselt sobima olemasolevate naaberhoonetega. Ehitusprojekti koostamise aluseks peab olema kaitseala valitsejaga eelnevalt kooskõlastatud hoonestuse detailplaneering.
- 5.5 Lahepõhja, Suurpea, Vihasoo ja Pauna piiranguvööndis on lubatud hoonestamine kaitseala hajaasustusalale iseloomuliku hoonestusena kehtestatava detailplaneeringu alusel ja kruntidele, mille suurus on vähemalt 3,0 ha.
- 5.6 Juminda, Aabla ja Hara piiranguvööndis on ranna ehituskeelu vöönd 100 m ja Kasispea ning Tammispea piiranguvööndis 200 m.

(6) välja jätta.

Põhipunkt (7) ja selle alapunktid 1-3 asendada uue alljärgneva tekstiga:

7. Kaitseala valitsejal on lähtuvalt antud asukoha kaitse eesmärkidest õigus:

7.1 Esitada tingimusi ja erinõudeid rajatavate ehitiste arhitektuurse lahenduse, ehitusliku mahu, kasutatavate materjalide ja konstruktiivse lahenduse kohta.

7.2 Kooskõlastada kõiki kaitsealale kavandatud üld- ja detailplaneeringuid ning ehitusprojekte ja ulatuslikumaid lammutusprojekte.

7.3 Koostada kaitse-eesmärkidest tulenevaid eritingimusi ja nõuda nende arvestamist hoonestuskavade ning ehitusprojektide koostamisel.

8. Piiranguvööndite merealadel üldiselt ei ole keelatud veesõidukitega liiklemine väljaarvatud käesoleva määruse §17 sätestatud kohtades ja tingimustel.

§ 13. Keelatud tegevus

Olemasolev sõnastus asendada alljärgnevaga:

1.8 Olemasolevate hoonete ja rajatiste omavoliline rekonstrueerimine ning lammutamine.

1.10 Kõrgemate kui 2-korruseliste (põhi- ja katusekorrus) ja Võsu piiranguvööndis 3-korruseliste (2+katusekorrus) hoonete ehitamine, arvestades seejuures korruse kõrguseks 3,0 m.

1.11 Mererannal ja sisemaa veekogu kaldal uute ehitiste rajamine, millele vastavalt „Looduskaitseaduse” §38 lõigetele 4, 5 ja 7 ei laiene ehituskeeld, kuid rahvuspargis vajavad kaitseala valitseja nõusolekut:

(2) Piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud:

Asendada alapunkt (6) järgmise sõnastusega:

„Mootorsõidukite liiklemine väljaspool olemasolevaid teid.

§ 19. Vajalik tegevus asendada sõnastusega Tegevuse korraldus

Eelnõu lõplikul vormistamisel soovitame tekstis rakendada alljärgnevat struktuuri:

- A. Üldsätted
- B. Kaitsekorra eesmärgid
- C. Reservaadi, vööndi kirjeldus
- D. Reservaadi, vööndi kaitse-eesmärgid
- E. Reservaadi, vööndi piirangud
- F. Reservaadi, vööndi tegevuse korraldus
- G. Rakendussätted

KOKKUVÕTTEKS

Lahemaa rahvuspark on tervik, mille lahutamatuks osapoolteks on looduskeskkond ja selles paiknev tehiskeskkond. Looduskeskkonna väärtuseks on selle rikkalik flora ja fauna, tehiskeskkond aga kajastab looduse ja inimese suhteid ning rahvuskultuuri arengut läbi aastatuhandete. Tehiskeskkond moodustub inimtegevuse toimetel, milleks on mitmesugused hooned ja rajatised. Põhiküsimuseks on seega inimtegevuse suhe loodusesse – kas arvestav või ahistav; kas säästev või hävitav. Rahvuspargis on ehitamine mitmeti piiratud ja spetsiaalselt suunatav ning pargi olemasolevat ajaloolist arhitektuuriruumi traditsioonide vaimus arendav.

Inimtegevuse ajalugu tähistavad ja tehiskeskkonda kujundavad Lahemaa rahvuspargis:

Arheoloogiamälestised

1. Muinasajast pärinevad põllulapid
2. Muinasaja kivikalmed ja matmispaigad
3. Muinaskülade asukohad
4. Ohvrikivid , -puud ja -allikad
5. Hiiesalud ja hiiepuud
6. Muinaslinnused ja linnamäed

Ehitismälestised

1. Külad (maa- ja rannakülad)
2. Ajaloolised mõisaehitised.
3. Taluhooned
4. Kirikud, kabelid ja kalmistud.
5. Vanad sadamakohad, tuletornid, laevaehitusplatsid, paadi- ja võrgukuurid ning paadilautrid.
6. Vanad ajaloolised teed, teetähised ja sillad (ka hilisemad omapäraseid bussipaviljonid).
7. Tuule- ja vesiveskid, magasiaidad, sepikojad
8. Kõrtsid ja postijaamad
9. Istutatud pargid, puisteed, rajatud veekogud, sillad ja kaskaadid.
10. Koolimajad, rahvamajad, kultuurimajad, pritsimajad (kuurid).

Ajaloomälestised

1. Ajaloolisi sündmusi ja isikuid tähistavad paigad.

Kunstimälestised

1. Monumentaalkunsti looming avatud looduses

LAHEMAA RAHVUSPARGI PIIRIST

Seoses Lahemaa rahvuspargi praegu kehtiva piiriga peame märkima järgmist:

1. Lahemaa rahvuspargi läänepoolne osa Kahala järve ümbruses on rikas loodusväärtuste poolest ja sinne inimtegevuse ajalugu ulatub aastatuhandete taha. Seda kinnitab arheoloogiamälestiste erakordne rohkus. Kahala järve ümbruse külad nagu Uuri, Muuksi, Kahala ja Mustmetsa on Eestis vanimad, kus külade ajalooline struktuur on veel säilinud.
2. Käsitletud ala läbib Eesti üks vanim teelõik Tallinn-Narva maanteel Kuusalust Kambani, mis kahjuks vaid tühises ulatuses kuulub rahvuspargi sisse.
3. Rahvuspargi kirjeldatud osa on pargi läänepoolseks väravaks ja avatud Eesti kõige tihedamalt asustatud alale – pealinnale ja Harju maakonnale, olles eriti perspektiivikaks võimaluseks Eesti ajalooõppe ja loodusturismi arenguks.

Kahala järve ümbrust kui meie rahvuskultuuri hälli ja haruldasi loodusväärtusi ei arvesta praegu kehtiv Lahemaa rahvuspargi piir. Pargi tervikut rikub oluliselt Mustmetsa ja Uuri külade ning Kahala järve lõuna- ning idakalda alade eraldatus rahvuspargist. Siin jääb arusaamatuks pargi piiri asetuse eesmärk, mis ei teeni ei kultuuriväärtuste ega looduskaitse eesmärke.

Ülaltoodust lähtudes teeme ettepaneku täpsustada Lahemaa rahvuspargi piiri alljärgnevalt:

1. Kehtestada Lahemaa rahvuspargi lääneosa lõunapoolseks piiriks (Kahala järve ja Kolga mõisa kohal) vana Tallinn-Narva maantee.
2. Kehtestada vastavalt looduskaitsega analoogne territoriaalne kultuurimälestiste sihtkaitsevöönd ehk Kahala kultuurimälestiste kaitseala, mis hõlmab Kahala järve ümbruse alates Pudisoo jõest idas ja ulatudes Kuusalu ojani läänes. Kaitseala põhjapiiriks on meri Kolga lahe saarte kaitsealaga ja linnapiiriks vana Tallinn-Narva maantee.

LAHEMAA RAHVUSPARGIS TOIMUVA TEGEVUSE FINANTSEERIMISEST

Igasugune inimtegevus Lahemaa rahvuspargis on reguleeritud spetsiaalselt kehtestatud piirangutega, mis kaitsevad rahvuspargi huve. Viimased aga ei lange alati kokku kohaliku elanikkonna huvide ja tegevuskavadega. Sel juhul peab leidma võimalusi ja vahendeid rahvuspargi huvide realiseerimiseks võimalike kompensatsioonide abil. Rahvuspargile on erakordselt oluline kohaliku elanikkonna püsiv huvi ja toetus pargi eesmärkide realiseerimisel.

Ülaltooduga seoses teeme käesolevaga ettepaneku asutada mittetulundusühing MTÜ „Lahemaa Rahvuspark”, mille ülesandeks jääb rahvuspargi õppe- ja puhkeotstarbega teenuste rakendamine ning ehitamise erinõuetest tekkivate kulutuste rahastamine. Samaga seoses pakume välja alljärgnevat rahastamisallikaid, mida oleks võimalik MTÜ tegevuse raames avada:

1. Toetus eurorahadest, mille jaotus aastateks 2007-2013 on alljärgnev:

- Keskkond 11,2 miljardit krooni
- Põllumajandus ja maaelu 11,2 miljardit krooni
- Turism 1,8 miljardit krooni
- Kalandus 1,32 miljardit krooni

Alus: Maaleht nr. 1, 04. jaanuar 2007.a.

2. Toetus turismi arendamiseks aastateks 2007-2014 Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse jaotuskava järgi:

- Üleriigilise tähtsusega kultuuriobjektide arendus 900,0 miljonit krooni
- Kohaliku külastuskeskkonna arendamine 900,0 miljonit krooni
- Eesti kui reisisihi tutvustuse suurendamiseks ja turundustegevuse toetuseks 635,3 miljonit krooni
- Rahvusvahelist konkurentsivõimet tõstvate turismitoodete toetusprogramm erasektorile 508,2 miljonit krooni
- Turismiinfo jaotuskanalite arendus ja külastuskeskuste loomine tõmbekeskustesse 127,1 miljonit krooni
- Turismiinfo andmebaasi ja viidasüsteemi täiendamine 61,0 miljonit krooni
- Turismihariduse edendamine 49,0 miljonit krooni
- Siseturismi võimaluste tutvustamine eestlastele 13,5 miljonit krooni
- Turismiuuringud 5,8 miljonit krooni

Alus: Äripäev 11. jaanuar 2007, nr. 7 (3258)

3. Lisaks ülaltoodule võiksid rahvusparki rahastamisfondi laekuda ka alljärgnevast:

- Keskkonna kahjustus ja reostustrahvid rahvusparkis
- Osamaks turismitulust (ekskursioonid, majutus, toitlustus) rahvusparki vaatamisväärsustega seoses
- Osamaks kultuuriürituste ja esinemiste tulust
- Laekumised vabatahtlikest toetustest

Osamaksud võiksid isegi olla väikesed (sümboolsed), kuid nad märgistaksid rahvusparkis toimuva tähtsust.

Ekspertarvamuse koostasid:

FREDI TOMPS

Arhitekt

ANU KOTLI

Arhitekt

ANNE KUREPALU

ajaloolane

EPP KANGILASKI

etnoloog

Tallinn, „15.” detsember 2006.a.